

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

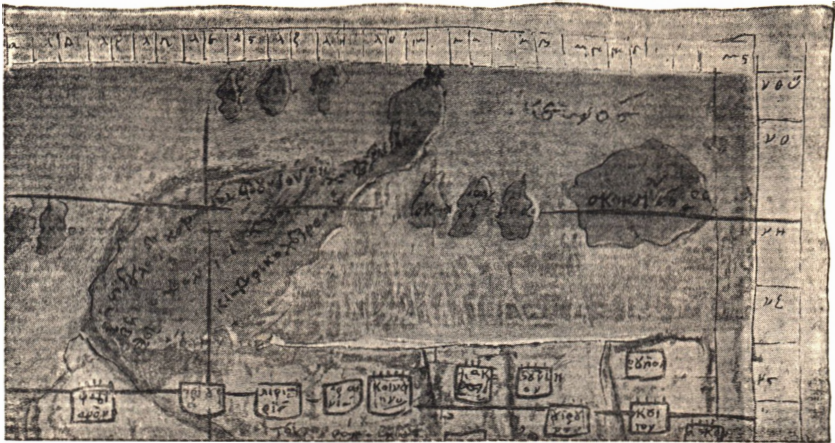
**ER
RINGKJØBING DANMARKS ÆLDSTE
OG FORNEMSTE BY?**

ER
R I N G K J Ø B I N G
DANMARKS ÆLDSTE OG
FORNEMSTE BY?

HVAD NUTIDENS
VIDENSKAB MENER HEROM
KORTELG REFERERET
af
F. K. ERLANG

MDCCCCXXII

SOM en Indledning til det følgende
hidsættes her en Gengivelse af det
ældste eksisterende Danmarkskort.
Det skriver sig fra ca. 130 eft. Kr. og
skyldes den berømte græske Geo-
graf Ptolemaios i Alexandria, og
det var vel overhovedet det eneste,
man havde, indtil nordisk Geografi og Karto-
grafi fik en Dyrker i Fynboen Claus Clausen
Svart omkring 1430.

Den danske Forsker Dr. phil. Gudmund Schütte har, navnlig i sit paa Engelsk udgivne Værk „Ptolemy's Maps of Northern Europe, a Reconstruction of the Prototypes“ (Kbhvn. 1917), gjort Ptolemaios til Genstand for et indgaaende Studium. Der har bl. a. i den videnskabelige Verden været Strid om, hvorvidt de Kort, der ledsager Ptolemaios-Haandskrifterne er ægte og oprindelig hørende til hans Jordbeskrivelse. Dr. Schütte besvarer Spørgsmaalet bekræftende, og en anden dansk Videnskabsmand, Universitetsbibliotekar Dr. phil. Sophus Larsen, finder, at der kan ikke være Spor af Tvivl om, at han har Ret heri.

10 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

I tidligere Tid, navnlig i Slutningen af Middelalderen, nød Ptolemaios en overordentlig Anseelse som Geograf, men denne Anseelse var ikke heltud fortjent. Hans Jordbeskrivelse fremtræder som en grundig og systematisk, nøjagtig og paalidelig Beskrivelse af den da kendte Verden, men det hele er desværre nærmest Øjenforblændelse. Hans Grundlag har navnlig været det af hans nærmeste Forgænger Marinos fra Tyros samlede Materiale, hvilket Grundlag dog var ret mangelfuldt og utilforladeligt. Hvad der manglede, har Ptolemaios udfyldt paa en lidet samvittighedsfuld Maade, hvilket ikke mindst viser sig paa hans Landkort. Ofte har han gentaget Navne, ja hele Landstrækninger, for at faa udfyldt tomme Rum, medens han omvendt, naar det kneb med Pladsen, vilkaarlig har slaet ganske forskellige Omraader sammen til en falsk Enhed.

Under disse Forhold vilde det selvfølgelig være af stor Værdi at kende de Kilder, Ptolemaios har haft til Raadighed.

Det synes, at alt, hvad de græsk-romerske Oltidsforfattere har vidst om Danmark og de fra Danmark udvandrede Folkestammer, hidrører fra følgende Begivenheder:

1) Grækeren Pytheas fra Marseille foretog en Sørejse til de nordlige Lande omkring Aar 325 før Kr. (paa Alexander den Stores Tid). Det maa ifølge Professor i Geografi Dr. phil.

H. P. Steensbys grundige Undersøgelse antages, at han paa denne Rejse har besøgt det nuværende Ringkjøbing og mulig flere Steder paa den kimbriske Halvø. Herom nærmere senere.

2) Godt og vel 200 Aar senere gjorde Kimbrer og Teutoner, som Dr. phil. Gudmund Schütte udtrykker sig, Genvisit ved Marseille og truede Rom. At i alt Fald Kimbrerne var hjemmehørende i Jylland, derom er alle Oldtidens Forfattere enige, og Rigtigheden heraf bliver mere og mere erkendt i Nutiden. Den i sin Tid af nogle hyldede Opfattelse, at Kimbrerne skulde være et keltisk Folk i nær Slægt med Kymrerne i Wales, turde nu være ganske opgivet.

3) Næst efter Kimbrerne var Harderne eller Charuderne, som Romerne kaldte dem, de mest berømte af de fra Jylland stammende Folk. Aar 58 før Kr. gjorde de Indfald i Gallien, hvorfra Romerne under Cæsar først efter svære Kampe fik dem fordrevne.

4) Aar 5 efter Kr., da Kejser Augustus regerede, havde Romerne under Tiberius (den senere Kejser) undertvunget Nordvesttyskland lige til Elbens Udløb, hvorved Romerne blev Naboer til den kimbriske Halvø. Samtidig lod Kejser Augustus sin Flaade foretage et Togt til Kimbrenes Land for at sætte sig i Respekt hos de derboende Folk. Dette lykkedes ogsaa, og Augustus har aabenbart været

12 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

meget stolt herover, thi paa et Sejersmindesmærke, han lod rejse i Angora i Lilleasien, kan man endnu den Dag i Dag læse hans Beretning om, hvorledes „Kimbrer og Charuder gennem Sendebud søgte Vendskab med Mig og det romerske Folk.“ Se herom nærmere Gudmund Schüttes Afhandling i Geografisk Tidsskrift for 1915, hvor der Side 13 findes en Afbildning af Indskriften i Angora, og Danmarks Riges Historie, Bind I, hvor Afbildningen ogsaa findes, samt Storgaard Pedersens Bog „Hardsyssel“ (1916).

For os, der nu lever i Hardsyssel, er det mærkeligt at tænke paa, at vore Forfædre, de gamle Haruder eller Charuder, har været saa berømte og frygtede, at der i det fjerne Lilleasien kan findes Vidnesbyrd derom!

Der haves fra de gamle Romeres Tid Levninger af gode Kort over det romerske Riges mange Provinser og over de uendelige Landeveje (Militærveje), der forbandt disse. Det synes saaledes, at Romerne overalt, hvor de kom frem, har bestræbt sig for at faa udarbejdet Kort, og dette har sikkert ogsaa været Tilfældet paa det omtalte Flaadetogt Aar 5. Dr. Gudm. Schütte mener, at det er et saadant romersk Kort, der ligger til Grund for det ptolemæiske Danmarkskort. Ptolemaios har maaske nok forringet det noget, men dog ikke mere, end at det i det store og hele er aldeles forbavsende godt, langt bedre end hans

Kort over Tyskland, hvor han ikke saaledes som her har haft paalidelige Førstehaands-Beretninger og Iagttagelser at støtte sig til.

Vi finder Kortet overleveret fra Oldtiden i ikke mindre end 3 Eksemplarer, der stemmer ret nøje overens. Foranstaaende Gengivelse er efter et Eksempel i det berømte Munkesamfund paa Forbjerget Athos i det ægæiske Hav. Et andet findes i British Museum i London.

Det vil ses, at Fremstillingen af Jylland er temmelig god, hvorimod de danske Øer er mere skematisk behandlet. De 3 Øer nord for Jylland betyder sikkert Thy, Mors og Salling, der alle i Oldtiden har været omflydt af Vand. Bugten, hvori disse Øer er beliggende, skal altsaa forestille Limfjorden. Syd for denne har Ptolemaios anbragt Charuderne, efter hvilke Hardsyssel har faaet Navn.

Derimod vil man forgæves hos Ptolemaios søge egentlige Stednavne eller Navne paa Byer i Danmark. Herefter maatte man jo nærmest anse det for ganske haabløst, at det fra disse fjerne Tider skulde være muligt at finde nogen Efterretning om Hardsyssels Hovedstad: Ringkjøbing.

Saa meget mærkeligere er det, at man ikke desmindre har kunnet finde saadanne hos den foran nævnte Forfatter Pytheas, der dog levede langt tidligere end Ptolemaios. Det er først for ganske nylig, man er bleven op-

14 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

mærksom herpaa. Endnu i 1915 skriver Dr. Gudmund Schütte, at da Pytheas' Rejsebeskrivelse er gaaet tabt paa nær nogle faa Brudstykker, er det først det romerske Flaadetoget Aar 5, der aabner Danmarks Historie i geografisk Forstand. Men i 1917 offentliggjorde Professor Dr. phil. H. P. Steensby (f. 1875, d. 1920) i Geografisk Tidsskrift sine Undersøgelser vedrørende „Pytheas fra Massilia og Jyllands Vestkyst“. Disse hans Undersøgelser har i høj Grad interesseret den, der har skrevet nærværende Linier, og vil sikkert kunne interessere mange flere, men synes mærkeligt nok endnu ikke at være synderlig kendt (findes saaledes ikke anført i den i Hardsystems Aarvog for 1920 offentliggjorte „Historisk topografisk Tidsskrifts-Index for Ringkjøbing Amt“).

Formaalet med nærværende skulde derfor være kortelig at gøre Rede for Indholdet af Professor Steensbys ovennævnte Artikel.

Det er rigtigt nok, at det Skrift „Om Oceanet“, hvori Pytheas selv har beskrevet sin Færd, er gaaet tabt. Efterverdenen har kun faaet Kundskab derom gennem spredte Bemærkninger, Indskud og Fragmenter, som forekommer rundt om i adskillige Oldtidforfatteres Skrifter, og man har end ikke de Forfatteres Værker, der direkte har kendt og benyttet Pytheas's Arbejde; hvad der er bevaret er kun andenhaands Beretninger! Di-

Er Ringkjøbing Danmarks ældste By? 15

rekte er han blevet benyttet af Geografen Erathosthenes og Historikeren Timæus. Disse synes begge at have næret Tillid til Pytheas, men den sidstnævnte Forfatter har med Forkærlighed fremdraget alt, hvad der var forunderligt og mærkeligt i Rejseberetningen, hvilket uden Tvivl har bidraget til at sætte Pytheas i Miskredit hos de senere Forfattere. Adskillige af disse ligefrem forfølger Pytheas med aabenbar Tendens og søger at reducere alle hans Opdagelser i Nordlandene til frække Skipperløgne. Dette gælder navnlig Polybius (ca. 140 f. Kr.), der selv havde foretaget betydelige og langvarige Rejser, og som aabenbart var misundelig paa Pytheas. Noget lignende gælder Strabo (omtr. ved Kr. F.). Først i vore Dage er Mistilliden til Pytheas forsvunden; nu tror man ikke længere, at han var en Løgner og Bedrager. Han er tværtimod kommen til Ære og Værdighed, og Prof. Steensby skriver om ham, at han med Rette kan gøre Krav paa at blive regnet for Danmarks geografiske Opdager.

Imidlertid er der stadig uopklarede Spørgsmaal nok vedrørende Pytheas og hans Rejser. Hvorledes bar han sig ad med at komme saa vidt omkring? Var han en videnskabelig Opdagelsesrejsende eller en Handelsmand? Rejste han som Privatmand eller var hans Ekspedition udrustet og udsendt af det Samfund, hvortil han hørte?

16 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

Professor Steensby mener, at Pytheas har været i Besiddelse af betydelig videnskabelig Uddannelse. Dette fremgaar af forskellige af hans Observationer og Iagttagelser. Sandsynligvis er han rejst som Privatmand, og han har muligvis nok drevet Handel, hvor han kom frem, men dette har dog snarere været et Middel til end et Maal for hans Rejse, som han sikkert mest har foretaget af Forskertrang eller hvad vi i vore Dage vilde kalde videnskabelige Grunde.

Det er ikke sandsynligt, at Sørejsen er foretaget paa eget Skib, som han har haft med sig fra Sydeuropa. Steensby mener, at i hvert Fald den senere Del af Rejsen er foretaget paa Skibe, der hørte hjemme i Britannien. Der har tidligt – allerede i Broncealderen – været Skibsfart mellem det af Kelterne beboede Britannien og Norge saavel som mellem Britannien, Nordtyskland og Danmark. Denne Skibsfart har formodentlig væsentlig været Kystfart, idet man med Datidens Fartøjer sikkert helst vilde beholde Kysterne i Sigte, medens man, naar man skulde over et større Farvand, i hvert Fald har foretaget Overfarten, hvor Afstanden fra Kyst til Kyst var mindst. Den Omstændighed, at Pytheas saaledes ikke har behøvet at famle sig frem i Blinde, men har kunnet drage Nytte af en for Haanden værende Skibsfart, har selvfølgelig været af stor Betydning for ham.

Hvorledes Pytheas er kommet fra sin Fødeby Massilia til Britannien, og hvorledes han har foretaget sine Rejser i Britannien – om han har omsejlet hele Britannien eller rejst til Fods gennem Landet, som nogle mener, eller maaske dels til Fods og dels pr. Skib – dette er Spørgsmaal, som ikke har Interesse i den her foreliggende Sammenhæng. Det maa antages, at Pytheas fra Kanton (det nuværende Kent) med et britansk Skib er kommen over til Egnen ved Rhinens Udløb. Fra Rhinens Munding fulgte Pytheas, som det af flere Grunde med Sikkerhed fremgaar og almindeligt antages, Nordsøkysten videre mod Øst, hvad enten han nu har fortsat Rejsen om Bord i det i Britannien hjemmehørende Skib eller maaske i et ved Rhinmundingen hjemmehørende Skib.

Hos Strabo findes en uklar Gengivelse af et Sted hos Pytheas, hvor denne omtaler en Egn, hvor Luften, Havet og Landjorden gaar i Et og er i bestandig Bevægelse, saa at der ikke er til at færdes, hverken til Fods eller med Skib. De Bemærkninger og Udtryk, der anvendes i denne Omtale, har man lige siden Oldtiden fundet meget gaadefulde, og man har i Tidens Løb gjort sig forskellige mislykkede Anstrengelser for at finde Naturforhold, som Beskrivelsen kunde passe paa. Man har nemlig troet, at disse maatte søges i det yderste Norden, og at der sigtedes til Egnen, hvor Ha-

18 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

vet kan fryse til om Vinteren. Men man har ikke ad denne Vej kunnet komme til noget Resultat, og nyere tyske Forskere har derfor ogsaa helt opgivet at finde en geografisk Forklaring og har ment, at Stedet maaske kunde være en Gengivelse af en keltisk Myte. Nu har dog en tysk Videnskabsmand i vore Dage, F. Kähler, gjort gældende, at Beskrivelsen maa antages at sigte til Nordsøens sydlige Kyster, og de derværende „Slikvader“, som Flo den overskyller og Ebben løber af, og som er halvt faste og halvt flydende. Prof. Steensby er meget tilbøjelig til at tro, at F. Kähler har Ret heri.

Nu kommer den Del af Pytheas's Rejse, som ganske særlig har interesseret Professor Steensby, nemlig Rejsen langs den jyske Vestkyst. Medens de Forfattere, der hidtil har behandlet Pytheas, mest har været Historikere og Filologer (Tekstkritikere), har Steensby taget sig for at undersøge Beretningerne ud fra udprægede geografiske Synspunkter. Hans Betragtninger over de forskellige Farvandes Beskaffenhed, f. Eks. Tidevandsforholdene, endvidere de forskellige Egnes Jordbundsforhold og andre Forhold i Fortid og Nutid, saasom Forekomsten af Rav, større eller mindre Mulighed for Landing med Skibe, Afstanden mellem de forskellige Steder, der omtales, o. s. v., har kastet nyt Lys over adskillige Problemer. For Enkelthederne kan ikke

her gøres Rede, men nogle Hovedpunkter og Resultater skal omtales i det følgende, navnlig hvad der vedkommer Ringkjøbing og Ringkjøbing Fjord.

De vigtigste Vidnesbyrd om, at Pytheas har rejst langs Nordsøkysten, findes i et Par ret uklare Steder hos den romerske Forfatter Plinius, der omkom Aar 79 efter Kr. ved det Udbrud af Vesuv, der ødelagde Byerne Pompeji og Herkulanum.

De omtalte to Steder hos Plinius findes hos Steensby aftrykt paa Latin. Her skal forsøges en Oversættelse, hvad der iøvrigt er en noget vanskelig Sag, da Plinius skriver en Stil, der er meget sammentrængt og forkortet, omtrent som vor Tids Telegramstil.

Det ene Sted kan gengives saaledes:

Om mange Øer uden Navne i disse Egne haves Beretning. En af disse, forinden man kommer til Skythien, kaldes Raunonia, en Dagsrejse borte; her opskylles ved Foraarstid Rav af Bølgerne, hvilket Timæus meddeler; . . . . Xenophon fra Lampsacus meddeler, at der tre Dages Sørejse fra Skythernes Kyst er en Ø, Baltia, af umaadelig Størrelse. Pytheas kalder den samme Basilia.

Det andet Sted kan gengives saaledes:

Ifølge Pytheas er der i Nærheden af det germanske Folk (el. Stamme) Gutonerne et Æstuarium (indelukket Havbugt, Lagune) af Havet ved Navn Mentonomon, Afstand seks Tusende

20 Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?

Stadier. En Dags Sejlads herfra ligger Øen Abalos, paa hvis Kyster Bølgerne ved Foraarstid opskyller Ravet, en Udrensning („Purgamentum“) af det sammenløbne Hav (forstaas sædvanlig som sigtende til det frosne Hav). Indbyggerne bruger det i Stedet for Træ til Ild, men sælger det ogsaa til de nærboende Teutoner. Timæus har ogsaa sat Lid hertil, men han har kaldt Øen Basilia.

Plinius, hvis Kilde synes at være den tidligere nævnte Timæus, var ikke videre omhyggelig ved Benyttelsen af sine Kilder. Han kan udmærket godt have misforstaaet og forvansket Timæus's Beretning, Timæus kan have misforstaaet Pytheas, og endelig kunde det jo tænkes, at Pytheas selv har gjort sig skyldig i en eller anden Fejltagelse.

I ældre Tider var det almindeligt at antage, at Pytheas havde været i Østersøen, fordi man troede, at Ravkysten maatte søges i Nærheden af Königsberg i Østpreussen. Der er i Virkeligheden dog intet, der tyder paa, at Pytheas har været østligere end den jydsk Halvøs Vestside. Det bliver uden Tvivl paa den nordtyske eller paa den vestjydske Kyst, man skal søge de af Plinius nævnte Steder.

Steensby undersøger omhyggelig, om Landingsmulighederne og Ravforekomsten paa disse Kyster har været de samme i Oldtiden som nu. Han kommer til det Resultat, at den-

gang ligesom nu har ingen af disse Kyster haft Overflod paa gode naturlige Havne. Paa den nordtyske Kyst har Skibene maattet søge ind i de store Floder, og paa den jydsk Vestkyst har der kun kunnet være Tale om at søge ind følgende fire Steder, der alle har været aabne ud mod Havet: Farvandet indenfor Fanø og Romø, Ringkjøbing Fjord, Nisum Fjord og Limfjorden.

Hvad Ravforekomsten angaar, da har den maaske nok dengang været noget rigeligere end nu, men iøvrigt har Forholdet været det, at den nordtyske Kyst har været fattig paa Rav i Sammenligning med den vestjydsk.

Man har haft stor Vanskelighed ved at faa Mening i det, som Plinius fortæller om Havets „purgamentum“: at Indbyggerne af Abalos bruger det til Brændsel, og at de sælger det til de nærboende Teutoner.

Næsten alle er gaaet ud fra, at der her er Tale om Rav; men at saadant nogensinde er forekommet i saa store Mængder, at man har benyttet det som Brændsel, er ganske udelukket. Nogle har derfor tænkt, at der mulig sigtes til Tørv hidrørende fra Tørvelag, der gaar ud under Havets Overflade (submarin Tørv), hvoraf der nogle Steder paa den jydsk Vestkyst opskylles en Del. Imidlertid er der dog ingen Tvivl om, at Pytheas ogsaa har truffet og i sit Skrift talt om Rav. Professor Steensby mener, at Sagen sikkert forholder

22 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

sig saaledes, at Pytheas taler om en Kyst, hvor der baade opskylles Rav og Tørv. Ved Havets „purgamentum“, har han ment Tørv, som Havet har givet fra sig – forøvrigt en ganske træffende Betegnelse herfor – men han har ogsaa skrevet noget om Rav, og en af de senere Forfattere, enten Timæus eller Plinius, har da misforstaaet ham og blandet de to Ting sammen.

De fleste nyere Forfattere har antaget, at Abalos var Helgoland, idet denne Ø er beliggende i en omtrentlig Dagsrejse fra Land, men i Virkeligheden kan der fornuftigvis ikke være Tale om Helgoland i denne Forbindelse. Der er intet særligt, der taler herfor, og mod Helgoland taler, at denne Ø altid har været yderst fattig paa Rav, og at den heller ikke har submarin Tørv!

For de Forfattere, der har gjort Helgoland til Abalos, er det naturligvis en Selvfølge, at Mentonomon og Raunonia da maa være i Nærheden, et eller andet Sted paa den nordvesttyske Kyst, og man har da ogsaa i saa Henseende gættet paa saa at sige alle Bugter og Flodmundinger langs den nordvesttyske Kyst.

Som tidligere bemærket er det i Nordvesttyskland imidlertid kun Flodmundingerne, der egnede sig til Landingspladser, og Skibene maatte endda søge temmeligt langt ind i Floderne for ikke at blive generede af den i disse Egne overordentlig stærke Ebbe og Flod.

Men efter Professor Steensbys Mening er det ganske klart, at Udtrykket „Æstuarium“ betegner en Del af Oceanet og ingenlunde et Omraade af en Flod. Herefter nødes man til at antage, at der ved „Æstuariet“ Mentonomon maa sigtes til en af Indskæringerne paa Jyllands Vestkyst.

Som tidligere nævnt kunde fire forskellige Indskæringer komme i Betragtning; men af disse er Ringkjøbing Fjord i sin daværende Skikkelse absolut den, der bedst svarer til Betegnelsen „Æstuarium“, ligesom ogsaa dens Beliggenhed passer i ganske særlig Grad.

Ringkjøbing Fjords Udløb har som bekendt været paa Vandring Syd paa siden ca. 1650. Før den Tid var Udløbet gennem lange Tider stabilt beliggende ved Havrvig, men allerede dengang blev Udløbet kaldt Nyminde. Heraf følger med Nødvendighed, at der endnu tidligere har været et andet Udløb eller Minde, som ikke har haft Betegnelsen „ny“ foran. Steensby formoder, at det er Ordet „Minde“, der gaar igen i Navnet Mentonomon, i hvert Fald i den første Halvdel af dette Navn; den sidste Halvdel betegner mulig en eller anden Egenskab ved Mindet. Det kan meget vel tænkes, at Navnet paa Indsejlingen til Fjorden af Pytheas er blevet opfattet som Navnet paa Fjorden selv.

Selvfølgelig har Pytheas eller det Skib og de Søfolk, han sejlede med, haft et Rejsemaal,

24 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

en eller anden Plads inde i Fjorden, som de skulde besøge, og denne gamle Landings-, Havne- eller Handelsplads falder sandsynligvis ganske sammen med det nuværende Ringkjøbing, der netop er beliggende paa en Plads, der fra de ældste Tider synes at have været velegnet til at være en Hovedplads og et Knudepunkt for baade Landets og Havets Samfærdsel.

Ringkjøbing kaldtes i det 14. Aarhundrede Rænnumkøpingh, men ældre end dette Navn er Navnet Rænnum, der oprindeligt var Navnet paa det nuværende Rindum Sogn og Ringkjøbing tilsammen, idet Rænnumkøpingh blev Betegnelsen for det Hjørne af Rindum Sogn, hvor Havne- eller Landingspladsen laa.

Skulde Pytheas's Raunia simpelthen være Navnet Rænnum, som i hans Gengivelse har faaet en græskagtig Klang? Steensby tør ikke paastaa noget saadant, henstiller det kun som et Spørgsmaal, men Tanken ligger jo egentlig ret nær, og det vides ikke, at nogen har haft nogen Indvending at gøre mod den.

Dersom Pytheas med Mentonomon mener Ringkjøbing Fjord og med Raunia mener Rænnum, bliver det forstaaeligt, at der hos Plinius tales om, at der er en Dagsrejse fra Mentonomon til Øen Abalos og ligeledes, at der er en Dagsrejse til denne Ø fra Raunia.

I Forbindelse med Mentonomon er der Tale om 6 000 Stadier. Dette vil sige saa meget som

1 100 à 1 200 km. Det er givet, at det ikke kan være Meningen at angive Æstuariets Udstrækning til 6 000 Stadier, dette maa være Afstanden til Mentonomon regnet fra et eller andet sydvestligt Udgangspunkt, saasom Rhinmundingen, Strædet ved Calais eller et andet Sted paa Englands Sydkyst. Fra Øen Wight i Kanalen mellem England og Frankrig kunde der blive en Kystfart paa 1 100–1 200 km.; men der kan iøvrigt næppe bygges ret meget paa denne Afstandsangivelse; Pytheas var vistnok tilbøjelig til at overvudere Afstandene. Saaledes har han angivet Britanniens Omkreds dobbelt saa stor, som den er i Virkeligheden.

Ifølge Pytheas boede der Gutoner ved Mentonomon, og dette har Videnskabsmændene haft Vanskelighed ved at faa Mening i. Steensby mener dog, og Gudm. Schütte giver ham Ret heri, at disse Gutoner lige saa godt vil kunne anbringes i Jylland som andre Steder, ja bedre. Dette Navn kan meget vel tænkes at have Tilknytning til Gudenaen og andre Navne i Jylland, ja er mulig det samme Ord som Jyder.

Med Hensyn til Ravøen Abalos, da mener Steensby, at man herved maa tænke paa det sydlige Thy. Der kan ikke være Tvivl om, at Pytheas først er kommen til Mentonomon og Raunonia. Herfra har der været en Dagsrejse til Limfjordens Indløb, og der er al Grund til at antage, at Skibsfarten paa den Tid har søgt

26 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

herind. Vestervig, der ligger tæt herved, blev i senere Tid en vigtig Plads, endog Bispesæde, men dets Betydning svandt, da Agger Tangen havde lukket sig, antagelig i Slutningen af det 11. Aarhundrede. Tæt herved i Agger Sogn findes to smaa Bebyggelser Kr. og Sdr. Aalum eller Avlum, hvori Steensby har villet genfinde Abalos. Mere afgørende end denne Navnelighed er det dog, at Egnens geografiske Forhold og Naturforhold stemmer særdeles godt med, hvad der meddeles om Abalos. Her findes baade submarin Tørv, der har været brugt som Brændsel, og Rav, der har været eksporteret i stort Omfang, og at denne Eksport har været indbringende, kan sluttes deraf, at Thy hører til de paa Guldfund særlig rige Egne.

Man kunde finde, at det passer mindre godt, naar Abalos kaldes en Ø; men hertil kan bemærkes, at de gamle Søfarere altid var tilbøjelige til at opfatte Steder, man kom sejlene til, som Øer, ligesom man endnu saa sent som hos Adam af Bremen kan træffe ikke blot Thy og Vendsyssel, men endog Skaane omtalt som en Ø. Naar Pytheas taler om de nærboende Teutoner, ligger det jo meget nær at tænke paa Thyboerne. Om de historisk berømte Teutoner var hjemmehørende i Thy eller maaske snarere, som Gudmund Schütte mener, paa de danske Øer, kan maaske være et Spørgsmaal, men det er i hvert Fald givet,

at de to Ord Thy og Teutoner rent sprogligt er et og det samme.

Hermed er der gjort Rede for Hovedpunkterne af Steensbys Fremstilling forsaavidt angaar Jyllands Vestkyst, men derefter beskæftiger han sig endnu en Del med Spørgsmaalet om, hvor man skal søge Basileia og Thule, Steder der ligeledes ifølge Oldtidens Forfattere findes omtalt hos Pytheas. Om de Resultater, Steensby kommer til i saa Henseende, skal her kun tales i stor Korthed, saa meget mere som der fra anden Side er rejst Indvendinger mod dem.

Ifølge Steensby har Pytheas ikke selv besøgt Basileia og sandsynligvis heller ikke Thule. Steensby mener ikke, at Basileia og Thule skal opfattes som Lande, det er snarere Kystlokaliteter, Havne eller Handelspladser, Pytheas har hørt Tale om. Han mener, at Basileia maa søges i det sydlige Norge. Herfra har der været Skibsfart til Jyllands Vestkyst, hvor han sandsynligvis har hørt Tale om denne Plads, der ligger tre Dagsrejser fra Mentonomon og omtrent tre Gange saa langt fra Mentonomon, som Afstanden er fra Mentonomon til Abalos.

Thule, mener han, maa søges vestligere i Norge. Navnet er sandsynligvis keltisk; efter Steensbys Mening skulde det være den keltiske Betegnelse for en Plads i Norge, hvortil der var Overfart fra Britannien, og som Pytheas har hørt Tale om i Britannien. Stedet

28 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

maatte da formentlig søges i Nærheden af det nuværende Bergen, ja Steensby mener, at det godt kunde være netop denne Plads. Steensbyslutter sig altsaa forsaavidt til Fridtjof Nansen, som i sit store oldtidsgeografiske Værk „Nord i Tåkeheimen“ (fra 1911) ogsaa afgjort henlægger Thule til Norge.

Dr. Gudmund Schütte er ganske uenig med Steensby og Nansen heri. I Geografisk Tidsskrift for 1917 bestrider han bestemt, at Thule kan være Norge, hvorhos han holder paa, at Pytheas selv har besøgt Thule, som han vil søge paa Færøerne. Dr. Schüttes Bevisførelse er interessant, men det vil føre for vidt her at komme ind paa blot Hovedpunkterne.

Heller ikke mener Schütte, at Basileia kan være Norge. Hvad Xenofon fra Lampsakos skriver om denne Ø, kan man ikke regne noget med, da han er en meget upaalidelig Forfatter. Basileia er i Virkeligheden det samme som Pytheas' Abalos. Navnet Basileia skriver sig ikke fra Pytheas, men derimod fra Timæus. Saaledes skriver Plinius udtrykkelig det ene Sted; at han det andet Sted skriver noget andet, skyldes hans uordentlige Brug af de Kilder, han benyttede.

Det være sig hermed som det vil. Hovedsagen for os her er, at forsaavidt Jyllands Vestkyst angaar, har Dr. Gudm. Schütte derimod ingen væsentlige Indvendinger haft at fremsætte mod Steensbys Fremstilling, navnlig

heller ikke mod den Tanke, at Raunonia skulde være ensbetydende med Rænnum, det nuværende Rindum og Ringkjøbing. Tværtimod synes Dr. Schütte at være ganske enig i, hvad Steensby skriver et Sted, at naar man Syd for Rhinens Munding og Kantion hvert Øjeblik kan genfinde de af Pytheas nævnte Navneformer, hvorfor skulde noget lignende saa ikke være Tilfældet i Norden.

Heller ikke fra anden Side vides der at være fremsat nogen Indvending herimod. Steensbys i mange Henseende saa smukke og grundige Arbejde maa vel saaledes indtil videre siges at repræsentere Nutidens Videnskabs Mening herom, og denne Mening kan vel kortelig udtrykkes saaledes: Pytheas fra Massilia, der levede paa Alexander den Stores Tid, over 300 Aar før Kristi Fødsel, er Danmarks geografiske Opdager, og hvad han opdagede var Jyllands Vestkyst, specielt ogsaa Ringkjøbing Fjord og ved Fjorden et Havne- eller Landingssted, hvor vi nu har Ringkjøbing, hvilket Sted han kalder Raunonia.

Kan vi nu paa Grundlag heraf kalde Ringkjøbing Danmarks ældste og fornemste By?

Herom har Videnskaben ikke direkte udtalt sig, den gunstige Læser maa da selv besvare dette Spørgsmaal.

Hvis Ringkjøbing er Danmarks ældste By, vil den allerede i Kraft heraf kunne gøre Krav paa at blive regnet for Nr. 1 – i hvert Fald

30 *Er Ringkjøbing Danmarks ældste By?*

naar det skal gaa efter Anciennitet! Lad os derfor simplificere Spørgsmaalet og kun spørge, om Ringkjøbing kan regnes for Danmarks ældste By.

Hvis man betragter Raunonia som Begyndelsen til Ringkjøbing, bliver Ringkjøbing jo omtrent dobbelt saa gammel som de Byer i Danmark, der ellers maatte anses for de ældste! Ganske vist kan det jo siges, at andre danske Byer mulig ogsaa kan have haft en lignende Forudtilværelse, men herom ved man i hvert Fald intet. Danmarks geografiske Opdagelse begyndte med Ringkjøbing, og Stedets daværende Navn Raunonia er overhovedet det tidligst forekommende danske Stednavn!

Der er sikkert i den gode Stad Ringkjøbing adskillige, som vil føle en vis Tilfredsstillelse ved Tanken herom. Saadanne bør ogsaa med Venlighed tænke paa de to gode Mænd og Geografer, som de kan takke for denne Tilfredsstillelse, nemlig Grækeren Pytheas og Danskeren Professor H. P. Steensby.

*Trykt hos Louis Høier, Bogtrykker, Ringkjøbing,
i 175 Eksemplarer.*

*Dette Eksempel er Nr. **19***

*Frise, Initial og Vignet
er tegnede af Frk. Ebba Holm.*